

ZOOTEHNIČAR SELA — PROFIL SAVREMENOG OTKUPLJIVAČA MLEKA NA SABIRNOM MESTU*

Velimir JOVANOVIĆ, dipl. inž., Institut za mlekarstvo, Beograd

SAŽETAK

U radu se iznosi postojeće stanje u otkupu mleka, te ukazuje na prosečnu nisku školsku spremu otkupljiivača mleka i mali postotak mladih ljuđi koji se bave ovom delatnošću. Predlaže se poboljšanje otkupa mleka boljom izobrazbom otkupljiivača uvođenjem u otkup zootehničara sela s novim proširenim zadacima i povećanim dohotkom za veću količinu i bolju kvalitetu mleka. Za nosioce ovih zadataka predlažu se osnovne organizacije udruženog rada, zadružne organizacije, mlekare, te naučne i stručne institucije.

*

Organizacija otkupa i sakupljanja mleka, proizvedenog na individualnim poljoprivrednim gazdinstvima, sprovedna je preležno preko sabirnih mesta. Postojeći zakonski propisi, kojima se reguliše cena i premija otkupljenog mleka, umnogome su doprineli da se sabirna mesta opreme bazenima za hlađenje mleka na mestu proizvodnje, kao i s ostalom potrebnom opremom.

Međutim, i najbolji izbor lokacije, najcelishodnija građevinska rešenja za prostoriju i kompletna opremljenost sabirnog mesta neće dati rezultate koji mogu zadovoljiti ako osoba, zaposlena na otkupu, nije dovoljno stručna.

Cilj je ovog rada da doprinese obrazovanju mlekarskih kadrova, usavršavanju sadržaja i načina merenja rada zaposlenih radnika na sabirnim mestima za otkup mleka, i povezivanju njihovog ličnog dohotka s učinkom, odnosno količinom i kvalitetom otkupljenog mleka.

U ovom su radu korišćeni i podaci iz ankete koju je sproveo Institut za mlekarstvo iz Beograda, u zajednici sa stručnom službom Industrije mlečnih proizvoda iz Zaječara (IMPAZ) i stručnjacima koji rade na kooperativnoj proizvodnji i otkupu mleka na području sirovinske baze ove mlekare.

Unatoč tomu što je IMPAZ jedna od najreprezentativnijih mlekara na području SR Srbije, bez pokrajina (kako u pogledu prerađivačkih kapaciteta, tako i po politici razvoja sirovinske baze), ipak se postojeće stanje može uzeti kao prosečna slika prilika koje su predmet našeg interesovanja.

Postojeće stanje

Porast količine otkupljenog mleka proizvedenog u kooperaciji s individualnim zemljoradnicima, u skladu je s njihovim ekonomskim interesima za ovu proizvodnju. Međutim, unatoč ogromnim naporima koje zajednica u raznim vidovima čini za unapređenje ove proizvodnje, u mnogim radnim organizacijama ona nije stekla odgovarajući tretman. Možemo slobodno konstatovati da se u mnogim slučajevima, osim deklarativnih nastupa, ovoj proizvodnji ne pridaje odgovarajuća pažnja. Nije mali broj organizacija koje svoj rad u ovoj proizvodnji, svode na nivo klasičnih kupoprodajnih odnosa, kao i kod nekih drugih poljoprivrednih viškova.

* Referat održan na XVIII seminaru za mljekarsku industriju na Prehrambeno-biotehno-
loškom fakultetu u Zagrebu, od 6—8. II 1980.

Kao indikator ovakvog stanja može nam poslužiti i profil otkupljiivača mleka u tabeli 1:

Tabela 1

Profil otkupljiivača mleka

Školska sprema	Pokazatelji	
	broj	%
Bez škole	2	2,47
Osnovna škola	50	61,73
Osmogodišnja škola	24	29,63
Srednja škola	5	6,17

Treba uzeti u obzir činjenicu da su 89% otkupljiivača istovremeno i magacioneri za ostale poljoprivredne proizvode i repromaterijal, ili bolje rečeno da oni, uz ostale poslove, vrše i otkup mleka. Budući da rad s mlekom ima mnogo veći značaj, razumljivo je da se od otkupljiivača, s ovakvom stručnom spremom, ne može očekivati neki širi zahvat na unapređenje ove proizvodnje.

Prosječna starost 79 anketiranih otkupljiivača bila je 46 godina, a njihova starosna struktura prikazana je u tabeli 2:

Tabela 2

Starosna struktura otkupljiivača mleka

Godine starosti	Pokazatelji	
	broj	%
do 30 godina	6	7,59
od 31 do 50 godina	43	54,43
preko 50 godina	30	37,98

Veoma je malo mladih ljudi i njihov broj približno odgovara broju otkupljiivača koji imaju srednju školu. Skoro 40% otkupljiivača stariji su od 50 godina.

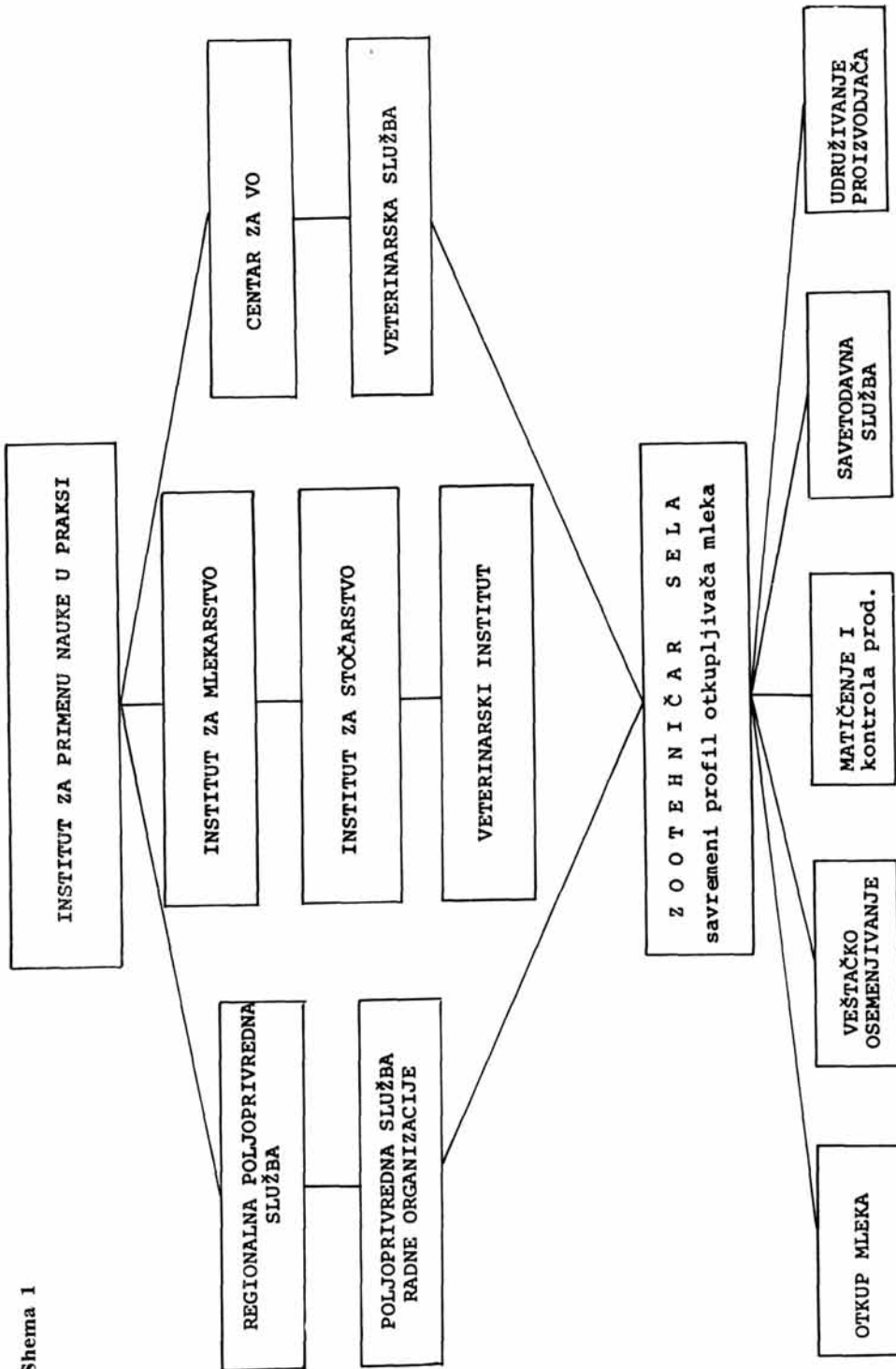
Posao otkupljiivača mleka često obavljaju i bivši traktoristi koji, zbog smanjene radne sposobnosti, ne mogu više da obavljaju svoj poziv. Ima slučajeva da ovaj posao obavljaju čak i noćni čuvari. Nažalost, sve ovo samo potvrđuje da je još uvijek u mnogim organizacijama prisutno mišljenje da ovaj posao može svako uspešno da obavlja.

Stručni profil i zadaci

Da bi se prevazišlo sadašnje stanje, potrebno je poboljšati kvalifikacionu strukturu otkupljiivača, organizaciju rada i dosledno primeniti nagrađivanje prema rezultatima rada.

Složenost posla otkupljiivača mleka i velika mogućnost njegovog uticaja na razvoj ove proizvodnje zahteva ne samo odgovarajuću stručnu spremu već i moralne kvalitete. Imajući na umu ove okolnosti, dolazimo do zaključka da organizacije koje se bave kooperativnom proizvodnjom mleka na individualnim zemljoradničkim gazdinstvima moraju obratiti posebnu pažnju izboru ličnosti za obavljanje ovako delikatnog posla.

Schema 1

Organizacija službe za unapređenje proizvodnje mleka na individualnim poljoprivrednim gazdinstvima

Na sabirnom mestu otkupljivač je svakodnevna spona između proizvođača i organizatora kooperativne proizvodnje mleka i mlekare kojoj se mleko isporučuje. Imajući to na umu, najbolje je za ovaj posao angažirati poljoprivrednog tehničara.

Na osnovu dugogodišnjeg iskustva pokušali smo da damo svoje sugestije za proširivanje sadržaja rada otkupljivača mleka, koji treba da preraste u zootehničara sela, a što se ilustruje na shemi 1.

Analizom ove sheme odmah se suočavamo s potrebom da istaknemo kako na nju ne treba gledati samo sa aspekta rešavanja pitanja manipulacije mlekom već kao doprinos u kompleksu svih mera koje mogu pozitivno uticati na unapređenje mlekarske proizvodnje.

Brže unapređenje proizvodnje mleka na individualnim zemljoradničkim gazdinstvima ovisi ne samo o ekonomskoj zainteresiranosti samih proizvođača, već i o pravilnoj organizaciji i sadržaju rada otkupljivača mleka.

Od otkupljivača se zahteva da pri prijemu mleka pravilno sprovede utvrđivanje ne samo količine već i njegovog kvaliteta. Ovo je bitan preduslov za sprovođenje u delo plaćanja prema kvalitetu, bez čega se mlekarskoj industriji ne može obezbediti kvalitetna sirovina za proizvodnju visokokvalitetnih mlečnih proizvoda. Na taj način obezbeđuje se ne samo stabilizacija mlekarske industrije već i perspektivni razvoj govedarske proizvodnje uopšte.

Rad na prijemu i isporuci mleka na sabirnom mestu, kapaciteta 500—1.000 litara dnevno, zahteva angažovanje otkupljivača oko 4 časa dnevno. Naime, pri dvokratnom otkupu mleka orijentaciono vreme njegovog angažovanja izgleda ovako:

— večernji otkup	1,5 čas
— jutarnji otkup	1,5 čas
— isporuka, pranje i obračun	1,0 čas
Ukupno	4 časa

Pravilnom kontrolom kvalitete i doslednim sprovođenjem plaćanja mleka, ne samo po količini mlečne masti već i prema ostalim parametrima, pružaju se realne mogućnosti za pozitivno uticanje na donosiocce mleka. Na povećanje količine otkupljenog mleka i poboljšanje njegovog kvaliteta mogu delovati i mnogi drugi činioci, između kojih treba posebno istaknuti savremeni profil otkupljivača mleka.

Stoga bi bilo poželjno da se otkupljivač mleka — poljoprivredni tehničar osposobi i za veštačko osemenjivanje krava. Pri tom se ne sme izgubiti iz vida da se uspeh veštačkog osemenjivanja ne može postići ako, osim pravilne ishrane i nege grla, ono nije sinhronizovano s radom veterinarske službe koja se bavi suzbijanjem steriliteta goveda.

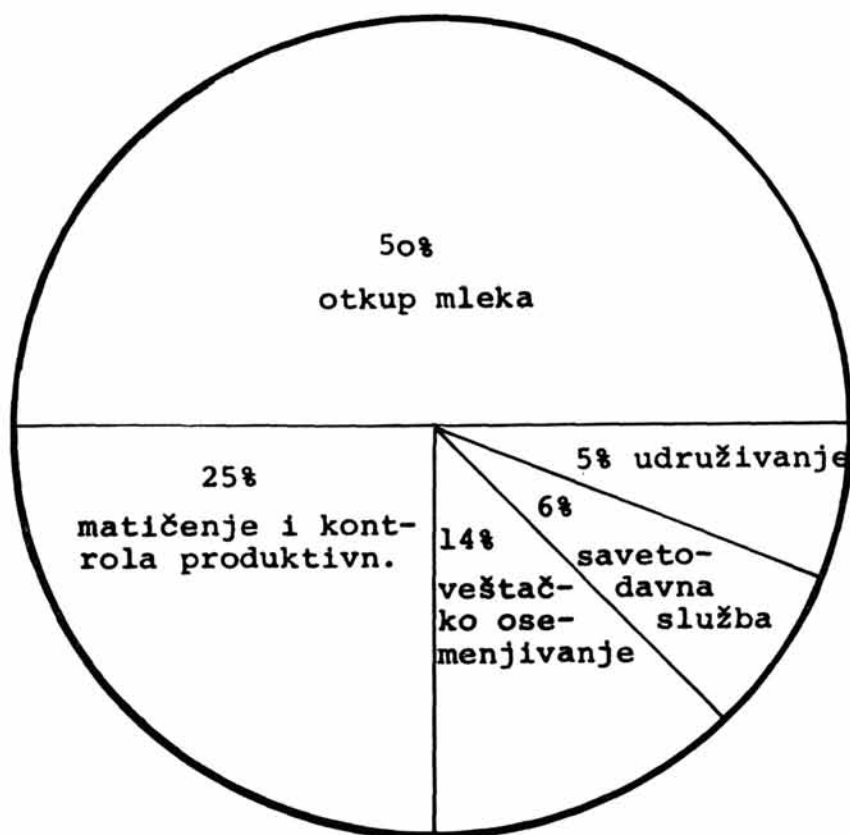
Na manjim otkupnim mestima mogao bi otkupljivač-osemenitelj da vodi kontrolu produktivnosti umatičenih grla. Okolnost da je otkupljivač dva puta dnevno u saobraćaju s vlasnicima krava pruža velike prednosti za njegovu uspešnu suradnju. Posebno je značajna mogućnost neposredne pomoći ovog stručnjaka individualnim proizvođačima pri uređivanju staja, u vezi s higijenom u procesu muže i postupka s mlekom.

Stručni profil i svakodnevni susret s individualnim proizvođačima mleka, bilo na otkupnom mestu pri prijemu mleka, osemenjavanju krava, ili vođenju matičnog knjigovodstva i kontrole produktivnosti, pri obilasku staja, dakle u samom procesu proizvodnje, stvaraju realne mogućnosti za delotvoran rad savetodavne službe putem zootehničara sela — otkupljiavača mleka.

Prihvatanjem stručnih saveta, proizvođači ostvaruju povećanje količine mleka, očuvanje njegovog kvaliteta, povećavaju ekonomičnost proizvodnje, odnosno postižu veći finansijski efekt. U takvim uslovima, otkupljiavač mleka — zootehničar sela — biće u mogućnosti da neposredno i efikasno utiče na formiranje pozitivnih osobina kod donosioca mleka i na stvaranje tradicije dobrih robnih proizvođača mleka.

Obim angažiranja otkupljiavača mleka — zootehničara sela na pojedinim poslovima prikazuje orijentaciona shema 2:

Shema 2

Vremensko angažovanje zootehničara sela — otkupljiavača mleka u raznim vidovima rada

Tabela 3

Formiranje ličnog dohotka otkuplivača mleka u zavisnosti od količine i kvalitete mleka

Za količinu ot- kupljenog mleka tokom meseca u litrama	Količina mlečne masti %/o	Dinara po 1 litru mleka					
		1,029	1,030	1,031	1,032	1,033	1,034
Do 15.000		0,060	0,070	0,080	0,090	0,095	1,100
Od 15.000—30.000	3,2—3,4	0,055	0,065	0,075	0,085	0,090	0,095
Preko 30.000		0,050	0,060	0,070	0,080	0,085	0,090
Do 15.000		0,070	0,080	0,090	0,100	0,105	0,110
Od 15.000—30.000	3,5—3,7	0,065	0,075	0,085	0,095	0,100	0,105
Preko 30.000		0,060	0,070	0,080	0,090	0,095	0,100
Do 15.000		0,100	0,110	0,120	0,125	0,130	0,135
Od 15.000—30.000	3,8—4,2	0,095	0,105	0,115	0,120	0,125	0,130
Preko 30.000		0,090	0,100	0,110	0,115	0,120	0,125

Budući da na otkup mleka otpada oko 50% radnog vremena otkupljiivača, za sve ostale aktivnosti ostaje mu druga polovina. To nas upućuje na potrebu da u svakom selu imamo poljoprivrednog tehničara, uz ekonomsku opravdanost da proizvodnju opteretimo njegovim ličnim dohotkom. Srazmerno obimu njegovog angažovanja na pobrojanim delatnostima, učestvovao bi u raspodeli ličnog dohotka. Samo ovako sinhronizovanim radom možemo uticati na povećanje količine i kvaliteta proizvedenog mleka na individualnim zemljoradničkim gazdinstvima.

U težnji da se prevaziđu postojeće teškoće, a pre svega u načinu korišćenja sredstava koje zajednica godinama daje u vidu premije za unapređenje proizvodnje mleka, ima pojava koje ukazuju na to da se rešavanju ovih problema nažalost pristupa jednostrano, pa i pogrešno. Tako, npr. postoje tendencije da priučeni veterinarski bolničari, osim veštačkog osemenjivanja, preuzmu vođenje matičnog knjigovodstva, kontrolu produktivnosti, umatičenih grla, pa i ispitivanje kvaliteta mleka.

Nagrađivanje prema rezultatima rada

U okviru Zakona o udruženom radu potrebno je oživotvoriti princip po kome i formiranje ličnog dohotka otkupljiivača mleka zavisi od neposrednih rezultata koje on ostvaruje. U tabeli 3 dat je orjentacioni predlog za formiranje ličnog dohotka otkupljiivača mleka u zavisnosti od količina i kvaliteta mleka. Ovaj predlog, međutim, ne treba shvatiti kao gotov recept već kao osnovu za nagrađivanje u postojećim prilikama.

Pri izradi ove tabele rukovodilo nas je načelo da od otkupljiivača krajnje indiferetnog prema količini i kvalitetu otkupljenog mleka stvorimo aktivnog radnika na unapređenju ove proizvodnje. Iz toga razloga njegov lični dohodak vezan je za količinu i kvalitet otkupljenog mleka (količinu mlečne masti i specifičnu težinu). Predložena merila doprineće da mlekarska industrija dobije veću količinu kvalitetnog mleka, a otkupljiivaču mleka pružiti realnu mogućnost da svojim radom utiče na ostvarivanje svog ličnog dohotka.

Pokušaćemo jednim primerom prikazati način formiranja ličnog dohotka otkupljiivača mleka, u zavisnosti od količine i kvaliteta mleka, a prema priloženoj tabeli 3. Ako je otkupljiivač dnevno otkupljiivač prosečno po 700 litara mleka tj. za mesec dana ukupno 21.000 litara, mlečne masti 3,9 i prosečne specifične težine 1,032, lični dohodak bi mu se obračunao ovako: u predzadnjoj horizontalnoj koloni (količine od 15.000 do 30.000 litara), tj. u kategoriji mleka od 3,8 do 4,2% sadržaja mlečne masti, na preseku sa vertikalnom kolonom (specifična težina od 1,032), pročitamo broj, a to je 0,120. Množenjem očitano broja s količinom od 21.000 litara mleka, dobije se iznos ličnog dohotka otkupljiivača od 2.520 dinara.

Ovaj iznos predstavlja samo deo njegovog ličnog dohotka za protekli mesec. Naime, ako smo sproveli organizaciju rada prema datim shemama, ovaj deo se odnosi samo na 60% od njegovog ukupnog radnog vremena. Drugi deo ličnog dohotka ovog radnika formiraće se srazmerno njegovom učešću u ostalim oblicima rada.

U ukupnu sumu ličnog dohotka ušao bi i deo koji se formira iz rada na veštačkom osemenjivanju, matičenju i kontroli produktivnosti, kao i na udruživanju poljoprivrednih proizvođača, te pružanju drugih stručnih saveta.

Zaključak

Unapređenje proizvodnje mleka na individualnim poljoprivrednim gazdinstvima zahteva između ostalog, sledeće:

1. formiranje savremenog profila otkuplivača mleka, tj. poveravanje otkupa mleka poljoprivrednim tehničarima, odnosno zootehničarima sela;
2. potrebu dokvalifikovanja otkuplivača mleka s obzirom na objektivne teškoće pri brznoj izmeni kvalifikacione strukture;
3. sadržaj rada otkuplivača, osim preuzimanja i isporuke mleka, treba proširiti na veštačko osemenjivanje, matičenje s kontrolom produktivnosti i savetodavni rad s proizvođačima;
4. primenu principa da lični dohodak zootehničara sela — otkuplivača mleka zavisi od neposrednih rezultata njegovog rada, tj. od količine i kvaliteta otkupljenog i isporučenog mleka;
5. da realizatori ovih zadataka budu osnovne organizacije udruženog rada — nosioći kooperativne proizvodnje u intezivnoj saradnji s mlekarama i odgovarajućim naučnim i stručnim institucijama;
6. da mlekare pristupe uvođenju diferencijalnih cena otkupljenog mleka.

HOLANDIJA — NAJVEĆI IZVOZNIK KONDENZIRANOG MLJEKA

Holandski savez proizvođača kondenziranog mlijeka postoji već 25 godina. Danas 11 poduzeća s oko 3.000 zaposlenih učestvuju sa 60% u svjetskom izvozu kondenziranog mlijeka. Od posljednjeg svjetskog rata holandska proizvodnja i izvoz kondenziranog mlijeka neprestano rastu, kako je to i vidljivo iz ovih podataka:

God.	Proizvodnja t	Izvoz t
1955.	262.000	223.000
1978.	523.000	340.000

Holandska industrija kondenziranog mlijeka koristi 14% od ukupne proizvodnje mlijeka, a osim toga još i oko 40.000 t šećera, 65.000 t limenki i oko 25.000 kartonskih kutija. DMW 30 (15)

M. M.